

VIKTIGT MED FORSKNING PÅ VÄRLDSBÄSTANIVÅ

SÖREN HOLMBERG OCH LENNART WEIBULL

Svenska folket tycker det är viktigt att vi i Sverige satsar på forskning på världsbästnivå. Vi har under åren 2002-2004 ställt frågan för sammanlagt fjorton olika forskningsområden och fått klara majoriteter som svarat mycket eller ganska viktigt för tio av områdena. Medicinsk forskning toppar med över 90 procent som vill se spetsforskning när det gäller cancer och reumatiska sjukdomar. Den nya gentekniken får ett något svagare stöd, cirka 60 procent anser det viktigt med världsbästaforskning på området. "Nyttiga" forskningsområden som miljö, energi och teknik hamnar också högt med upp emot 90 procent som tycker det är viktigt med högkvalitativ forskning. Andra "nyttiga" områden som det nya IT-fältet men också det gamla området transportteknik åtnjuter inte ett lika starkt opinionsstöd. Cirka 60 procent anser spetsforskning är viktig när det gäller IT och 71 procent när det gäller transportteknik.

Alla de här forskningsområdena handlar om medicin, teknik och naturvetenskap. Och på de områdena är alltså klara majoriteter av svenska folket överens om av vi forskningsmässigt skall ligga vid forskningsfronten. När vi kommer in på samhällsvetenskap och humaniora återfinns inte längre någon konsensus om forskningsprioritering och intresset minskar för att forskningen skall vara världsbäst. Vi har endast frågat om ett begränsat antal områden men nationalekonomi är det enda samhällsvetenskapligt-humanistiska ämnet som når över ett femtioprocentigt opinionsstöd som spetsforskningsområde. Sjuttio procent anger att det är mycket eller ganska viktigt att nationalekonomisk forskning bedrivs på världsbästnivå i Sverige. Motsvarande resultat för mindre "nyttiga" områden som historia, arkeologi och filosofi ligger kring endast 30-40 procent. Ett naturvetenskapligt område hamnar också här nere i botten listan. Det är den kortsiktigt "onyttiga" rymdforskningen som enbart 35 procent tycker det är viktigt att vi spetsatsar på.

Mönstret är tämligen tydligt. Svenska folkets prioritering av vilka områden vi bör spetsforska på är till stor del styrd av en nyttobedömning. Och det gynnar medicin och teknik – och ekonomi. Kultur- och upplevelseorienterad forskningsområden av humanistiskt slag röner ett mycket mer blandat intresse. Inom de områdena är det i själva verket fler människor som *inte* vill satsa på spetsforskning än som vill det. Många politiker kommer att nicka instämmande när de ser dessa resultat. De gör samma bedömningar. Åtminstone tycks det så om man kan döma efter forskningspropositionen 2005.

Men det är också tydligt att forskningsprioriteringarna inte enbart styrs av mer eller mindre uttalade nyttokalkyler. Andra faktorer som berördhet, samhälleliga

Tabell 1 Svenska folkets uppfattning om vilka områden som skall forskningsprioriteras (procent)

Fråga: ”Hur viktigt anser Du det vara att det i Sverige satsas på forskning på världsbästa nivå inom följande områden?”

område	mycket viktigt	ganska viktigt	inte särskilt viktigt	inte alls viktigt	ingen uppfattning	summa procent
cancer						
2002	78	17	3	0	2	100
2003	81	15	2	0	2	100
reumatiska sjukdomar						
2004	59	32	4	0	5	100
miljö						
2002	57	34	5	0	2	100
2003	58	32	6	1	3	100
2004	51	37	6	1	5	100
energi						
2002	54	35	5	1	5	100
teknik						
2003	47	38	8	1	6	100
genteknik						
2002	27	30	26	9	8	100
2003	35	29	20	9	7	100
2004	24	34	23	8	11	100
pedagogik						
2002	35	44	12	2	7	100
IT						
2002	28	44	17	2	9	100
2004	28	42	17	2	11	100
transportteknik						
2002	26	45	20	1	8	100
nationalekonomi						
2003	26	44	19	3	8	100
historia						
2002	10	29	42	11	8	100
2003	13	28	35	13	11	100
arkeologi						
2004	9	30	39	11	11	100
rymden						
2004	9	25	40	14	12	100
filosofi						
2004	8	20	39	16	17	100

värderingar och empati spelar även in. Det kan man se när man studerar hur olika grupper prioriterar delvis olika. Och som vi ska se senare kunskaper och förtroende är också viktiga i sammanhanget.

Resultaten i tabell 1 redovisar mer i detalj våra resultat. Mätningarna har gjorts av SOM-institutet inom ramen för forskningsprojektet *Vetenskapen i Samhället (ViS)*. Den ideella föreningen *Vetenskap & Allmänhet (VA)* har varit finansiär.

Människors prioriteringar när det gäller forskning ser förhållandevis lika ut i olika sociala grupper. Viss mindre skillnader finns dock. I studien 2004 ville kvinnor jämfört med män satsa något mer på forskning kring reumatiska sjukdomar och miljö, medan män något mer än kvinnor prioriterade forskning om genteknik och IT. När det gäller det låga intresset för spetsforskning inom arkeologi, filosofi och rymden var kvinnor och män i huvudsak ense.

Ålderskillnader i bedömningarna var något mer påtagliga för vissa forskningsområden, till exempel när det gäller reumatiska sjukdomar som äldre forskningsprioriterade klart mer än yngre. Genomsnittligt finns en viss tendens att de allra yngsta mellan 15-19 år överlag ville satsa något mindre på världsbästa-forskning än äldre människor. Det enda område där de yngsta ville satsa mer än äldre är rymdforskning.

Utbildningsskillnaderna är också små, utom när det gäller reumatiska sjukdomar och IT. Lågutbildade (som ofta är äldre) forskningsprioriterar reumatismforskning klart mer än högutbildade. När det gäller IT är mönstret det omvända. Högutbildade är mer intresserade av spetsforskning än lågutbildade. Ett visst åsiktsmönster av samma slag finns också när det gäller genteknik; högutbildade är något mer intresserade av högkvalitativ forskning än lågutbildade.

Forskningsbedömningarna är också mycket likartade när vi ser på människors partisympatier. Genomsnittligt sett är sympatisörer till socialdemokraterna, centerpartiet och kristdemokraterna något mindre positiva till satsningar på världsbästa-forskning än anhängare till v, mp, fp och m. Men vi talar bara om små skillnader. Några detaljresultat kan dock vara illustrativa. Sympatisörer till v och mp är mest positiva till miljöforskning och till satsningar på filosofi. Moderata och folkpartistiska sympatisörer toppar när det gäller att prioritera forskning om genteknik och IT. Kristdemokrater och moderater är de som är mest för att forskningssatsa på reumatiska sjukdomar. Partiskillnaderna är dock för små för att vi skall kunna tala om någon partipolitiserings av forskningens inriktning bland väljarna. När vi i öppna enkätfrågor efterhör vad människor tycker är viktiga samhällsproblem är det också fortfarande mycket sällsynt att forskningsfrågor kommer upp; färre än en procent nämner forskning explicit. Det är bara att konstatera att forskningspolitik inte är ett politiserat område bland svenska väljare.

Kunnighet

Ett av ViS-projektets huvudfrågeställningar är i vad mån människors åsikter om forskningsprioriteringar är kopplade till kunskaper och förtroende för vetenskap.

Tabell 2 Bedömning av egen kunnsighet 2004 (procent)

Fråga: "Hur kunnsighet anser Du personligen att Du är inom följande områden?"

	djur & natur	samhälls-kunnskap	matematik	hälsa medicin	IT/data	filosofi	rymden	summerat index; medeltal
samtliga	53	53	49	49	40	30	29	43
man	55	56	54	44	45	31	35	45
kvinnor	52	49	45	55	35	28	23	40
15-19	49	52	50	39	53	33	35	44
20-29	55	55	50	52	44	31	31	46
30-64	52	52	51	49	53	33	34	45
65-85	51	48	44	46	18	22	18	35
låg utbildning	50	45	41	39	23	18	19	33
medellag	53	52	48	47	40	28	29	42
medelhög	55	56	51	55	49	36	32	48
hög utbildning	56	60	58	60	52	42	38	52
partisympati								
v	55	57	48	52	41	36	31	45
s	52	51	48	48	38	26	27	41
mp	54	51	43	52	41	39	32	45
c	55	48	48	43	30	22	20	38
fp	53	57	53	52	48	34	33	47
kd	50	49	47	52	37	29	23	40
m	55	56	54	53	45	31	34	46
övrigt	57	51	50	48	42	26	30	43
samtliga år 2002	56	54	52	49	41	-	-	-

Kommentar: Ju högre medeltal, desto kunnsighet. Skalan kan variera mellan 0 (helt okunnsighet) och 100 (mycket kunnsighet). Frågeskalans värden mellan 0-10 har multiplicerats med 10. Personer som ej besvarade kunnsighetsfrågorna (mellan 4-6 procent) är ej medtagna i procentbasen. Det summerade indexet varierar också mellan 0-100 där högre värden indikerar hög subjektiv kunnsighet. Indexet omfattar samtliga områden.

Vi har sett att nytthetsbedömningar och kanske också egennyttan har betydelse när människor forskningsprioriterar. Men hur är det med en så rationell faktor som insatthet/kunskap och en så affektiv/kognitiv faktor som förtroende, vilken roll spelar de när människor avgör vad som bör spetsforskas om. Vår hypotes är att det främst är förhållandevis kunniga människor med förtroende för vetenskap som vill satsa offensivt på spetsforskning. Vi börjar prövningen med att se på kunskapsfaktorn.

Vi har mått på undersökningspersonernas egna subjektiva bedömning av den egna kunskapsområdet inom olika vetenskapsområden såväl som mer objektiva mått på graden av *de facto* kännedom om vad som är vetenskap. Resultaten i tabell 2 visar hur kunniga människor bedömer sig vara inom sju olika vetenskapsområden. Skillnaderna är rätt stora mellan olika områden. Mest kunniga tycker svenska folket sig vara när det gäller djur&natur respektive samhällskunskap, minst uppfattar man sig vara inom områden som filosofi och rymden.

Bedömningen av den egna kunskapen ser relativt olika ut inom olika sociala och politiska grupper. Genomsnittligt sett tycker sig män, medelålders, högutbildade och fp- respektive m-sympatisörer vara mest kunniga. Minst kunniga uppfattar man sig vara bland kvinnor, bland de äldsta, bland lågutbildade och bland sympatisörer till centerpartiet, kristdemokraterna och socialdemokraterna. Kvinnor uppfattar sig som kunnigare än vad män gör på ett område – hälsa&medicin. De allra yngsta tycker sig vara kunnigare än vad äldre gör på två områden – IT och rymden och genomsnittligt uppfattar sig yngre ungefär lika kunniga som vad medelålders gör. De partipolitiska skillnaderna i kunskapsbedömningarna är små inom de flesta av områdena. Lite intressant är det dock att sympatisörer till vänsterpartiet och miljöpartiet uppfattar sig själva som kunnigast på filosofi, klart mer så än t ex socialdemokrater och centerpartister gör. När det däremot gäller kunskaper i matematik placerar sig inte v- och mp-sympatisörer överst. Där hamnar istället folkpartister och moderater. Ur demokratisk synvinkel kan det ses som bra att partiskillnaderna är relativt små när det gäller upplevelsen av kunskaper i samhällsfrågor. De skillnader som finns visar dock att v- och fp-sympatisörer tycker sig vara mest kunniga med c- och kd-väljare på sista platserna. Bakom resultatet ligger främst skillnader i utbildningsnivå.

När vi prövar sambandet mellan människors uppfattningar om sin egen subjektiva kunskap inom olika vetenskapsområden och viljan att satsa på spetsforskning i Sverige visar det sig vara positivt precis som vi förväntade oss enligt hypotesen. Korrelationen (r) mellan ett sammanfattande mått på graden av uppfattad kunskap om olika vetenskapsområden och vårt sammanlagda index för i vilken utsträckning man vill satsa på spetsforskning är $+0.15$; knappast ett imponerande starkt samband men dock positivt. Människor som uppfattar sig som kunnigare inom skilda vetenskapsfält är mer positiva till forskningsinsatser än människor som tycker sig vara mindre kunniga.

Uppfattad kunskap är inte oviktig, men dock inte lika viktig som objektiv kunskap. Resultaten i tabell 3 representerar ett sätt att någorlunda enkelt få ett mått

på människors ”objektiva” kunskaper om vad vetenskap är. Vi talar alltså inte om ämneskunskaper utan om kännedom om vad som konventionellt brukar definieras som vetenskap. Mätningen gäller hur svenska folket bedömer graden av vetenskaplighet inom ett antal kunskapsområden. Sammanlagt under åren 2002-2004 har vi frågat om nio olika områden. Sju av dem brukar betraktas som vetenskaper med hemhörighet på de flesta universitet. Två brukar klassificeras som icke-vetenskaper utan hemvist på seriösa universitet. Att Lunds universitet nyligen accepterat en donationsprofessur med inriktning mot bland annat parapsykologi har väckt ett visst uppseende och kritik. Men Lund har väl gjort det för pengarnas skull; inte efter något vetenskapligt ställningstagande, för vi hoppas.

Tabell 3 Svenska folkets uppfattning om vad som är vetenskap (procent)

Fråga: ”I vilken utsträckning bedömer Du följande områden som vetenskapliga?”

	inte alls vetenskapligt (1,2)	mittsvar (3)	i högsta grad vetenskapligt (4,5)	ingen uppfattning	summa procent
astronomi					
2002	9	17	57	17	100
2003	8	14	59	19	100
2004	8	15	62	15	100
astrologi					
2002	56	13	13	18	100
2003	53	13	15	19	100
2004	59	12	14	15	100
nationalekonomi					
2002	12	23	52	13	100
2003	12	22	48	18	100
historia					
2003	13	23	49	15	100
biologi					
2002	3	9	77	11	100
2003	2	6	80	12	100
2004	2	8	79	11	100
parapsykologi					
2002	49	16	14	21	100
2004	54	18	11	17	100
teologi					
2002	43	21	18	18	100
statskunskap					
2002	17	25	42	16	100
filosofi					
2002	19	26	38	17	100

Kommentar: Undersökningspersonerna fick besvara frågan med hjälp av en skala mellan 1 (inte alls vetenskapligt) och 5 (i högsta grad vetenskapligt). ”Rätt” svar har inringats.

I samtliga fall utom ett har folkets övervikt placerat kunskapsfälten på det konventionellt riktiga sättet. Astronomi, nationalekonomi, historia, biologi, statskunskap och filosofi har bedömts vara vetenskapliga medan astrologi och parapsykologi har utpekats som inte vetenskapliga. Undantaget är teologi som är ett universitetsämne men som av fler svenskar betraktas som icke-vetenskapligt (43 procent) än som vetenskapligt (18 procent).

Ser vi närmare på resultaten 2004 blir man inte imponerad av utfallet. Samstämmigheten om vad som är vetenskap är inte särskilt stor. Att endast 62 procent respektive 79 procent korrekt klassificerar astronomi och biologi som vetenskaper är naturligtvis inte bra. Att enbart 42 respektive 38 procent bedömer statskunskap och filosofi som vetenskaper är mycket låga siffror, även om man kanske kan ursäktas en del med att vi här har att göra med ämnen som sysslar med forskningsfrågor som är samhälleligt och politiskt kontroversiella. Men det är uppenbart att både statskunskap och filosofi behöver stärka sina profiler som objektiva och opartiska vetenskaper.

Direkt nedslående är dock att endast 59 respektive 54 procent pekar ut astrologi och parapsykologi som *icke-vetenskaper* och att 14 respektive 11 procent bedömer områdena som vetenskapliga. Och här är det främst de allra yngsta mellan 15-19 år som hamnar mest snett. Hela 21 procent bland dem uppfattar astrologi som vetenskap. Motsvarande siffra för parapsykologi är på samma nivå, 20 procent.¹

Om vi slår samman svaren när det gäller bedömningen av vetenskapligheten för områdena astronomi, astrologi och biologi får vi fram ett fungerande mått som säger någonting om graden av ”objektiv” kunskap om vad som är vetenskap. En analys med ett sådant mått visar på förhållandevis klara kunskapskillnader mellan olika utbildningsgrupper – högutbildade är påtagligt kunnigare än lågutbildade – men också på enbart smärre skillnader mellan andra sociala och politiska gruppers kunskaper.

De mönster vi finner känns dock igen från tidigare mätningar. Män är något mer kunniga än kvinnor. De yngsta och de äldsta är mindre kunniga än medelålders personer. Regelbundna morgontidningsläsare och regelbundna tittare på SVTs nyhetssändningar är kunnigare än personer som inte läser morgontidning eller tittar på Rapport eller Aktuellt i SVT. Kvällstidningsläsning och tittande på nyhetssändningar i TV 4 har ett rakt motsatt samband med kunskap om vad som är vetenskap. Vi implicerar givetvis inte något enkelt kausalt samband, men regelbundna kvällstidningsläsare och regelbundna tittare på TV 4s Nyheterna är mindre kunniga än personer som inte läser kvällstidningar eller följer nyheterna i TV4. Partipolitiskt är sympatisörer till folkpartiet och miljöpartiet i genomsnitt kunnigast. I botten hamnar socialdemokrater och centerpartister. Det måste dock ånyo betonas att vi inte talar om några stora skillnader.

Vårt ”objektiva” kunskapsindex är förhållandevis klart korrelerat med det subjektiva måttet. Människor som tror sig vara kunniga visar sig också ofta vara det. Korrelationen är +.45; ett klart anständigt samband. En grupp som uppvisar en lägre

korrelation än genomsnittet är de allra yngsta (+.38). Det beror till en del på en kaxig attityd. De tror att de är kunnigare än de är.

Det bivariata sambandet mellan människornas ”objektiva” kännedom om vad som är vetenskap och viljan att satsa på spetsforskning visar sig vara positivt enligt hypotesen och aningen starkare än motsvarande samband för det subjektiva kunskapsmättet. Korrelationen är +.17 mot +.15 för det subjektiva måttet; ingen stor skillnad. Normativt vill vi att det i första hand skall vara människor som kan något om vetenskap som vill satsa mer. Om kunniga människor inte vill satsa på mer forskning medan okunniga vill det skulle forskningen och politiken ha ett legitimitetsproblem. Men så är det alltså inte. Sambandet är positivt. Ju kunnigare desto mer vill man satsa på spetsforskning.

Förtroende för forskning inom olika fakultetsområden

Förtroende har både en kognitiv och en affektiv komponent. Vi litar inte på andra människor eller institutioner reservationslöst, utan kännedom om vad de gjort tidigare eller vad de står för inför framtiden. Men samtidigt kan vi av gammal vana hysa mycket starka lojaliteter och känslor för personer och företeelser vars göranden vi inte alltid är väl uppdaterade på. Mätmässigt är det ofta svårt att skilja de båda komponenterna åt. I vårt fall med förtroende för forskning förväntar vi oss normativt att det finns ett positivt samband mellan kunskap och grad av förtroende. Ett rent affektbaserat förtroende vore svårt att hantera. Forskning bör rimligen ha mer att göra med kunskap än med känslor; så också forskningsförtroende kan man tycka.

När det gäller forskningsförtroende har vi mätt den på två olika sätt, dels som förtroende för den forskning som bedrivs inom olika ämnesområden, dels som grad av förtroende för yrkesgruppen forskare. Resultaten i tabell 4 visar utfallet för sex olika fakultetsområden i SOM-mätningarna 2002-2004.

Medicin klarar sig bäst med något över 80 procent som uttrycker ett mycket eller ganska högt förtroende. Teknik och naturvetenskap följer därefter med förtroendesiffror kring 70 procent. Samhällsvetenskap (cirka 50 procent) och utbildningsvetenskap (43 procent) uppnår sämre resultat, men inte lägst där hamnar humaniora med omkring 40 procent som har ett mycket eller ganska stort förtroende. En del av förklaringen till humanioras och även till utbildningsvetenskapens svaga resultat är många svars personer inte har någon åsikt. Benämningarna – eller på modernt reklamspråk varumärkena – humaniora och utbildningsvetenskap är förhållandevis okända.

Genomsnittligt sett är förtroendeskilnaderna små mellan olika sociala och politiska grupper. Inga könsskillnader finns, äldre är dock något mer förtroendefulla än de yngsta, liksom högutbildade har ett något högre förtroende än lågutbildade. Partipolitiskt hyser sympatisörer till fp, m och mp högst förtroende för forskning 2004 medan c-sympatisörer har lägst förtroende. Tidigare år har miljöpartister legat

lägst. Bakom resultaten skymtar olika utbildningsnivåer. Men alla skillnader är mycket små.

Tabell 4 Förtroende för forskning inom olika områden (procent)

Fråga: "Allmänt sett, vilket förtroende har Du för den forskning som bedrivs i Sverige inom följande områden?"

	mycket/ganska stort förtroende	varken/eller	mycket/ganska litet förtroende	ingen uppfattning	summa procent
medicin					
2002	84	9	2	5	100
2003	84	8	2	6	100
2004	81	9	2	8	100
teknik					
2002	71	16	2	11	100
2003	71	14	1	14	100
2004	73	14	1	12	100
naturvetenskap					
2002	63	22	1	14	100
2003	68	16	1	15	100
2004	68	17	1	14	100
samhällsvetenskap					
2002	48	33	3	16	100
2003	52	28	3	17	100
2004	50	29	3	18	100
utbildningsvetenskap					
2004	43	26	6	25	100
humaniora					
2002	37	29	5	29	100
2003	41	24	3	32	100
2004	38	26	4	32	100

Kommentar: Enkätfrågan omfattade svarsalternativen mycket respektive ganska stort förtroende, varken stort eller litet förtroende, mycket respektive ganska litet förtroende samt ingen uppfattning. Svaret "ingen uppfattning" ingår i procentbasen, men inte personer som hoppat över att svara. Den senare gruppen omfattade 2002 4-7 procent, 2003 3-5 procent och 2004 4-5 procent av undersökningspersonerna.

Resultaten för de olika fakultetsområdena skiljer sig något mer mellan olika grupper. Män har mer förtroende än kvinnor för speciellt teknisk forskning men också för naturvetenskap. Kvinnor hyser mer förtroende än män för forskning inom medicin, samhällsvetenskap, utbildningsvetenskap och humaniora. Könsskillnaderna är som störst när det gäller teknik och utbildningsvetenskap. Ungdomens forskningsförtroende relativt äldres är speciellt lågt för medicinsk forskning och forskning inom

teknik och naturvetenskap. Ålderskillnaderna är klart mindre när det gäller samhällsvetenskap, utbildning och humaniora. Partimässigt toppar fp-anhängare förtroendet för medicin med mp-sympatisörer lägst. När det gäller teknik och naturvetenskap toppar också folkpartister men med v- respektive c-sympatisörer i botten. Humaniora uppvisar miljöpartister som mest förtroendefulla med kd-sympatisörer lägst. När det gäller samhällsvetenskap hamnar också kristdemokraternas förtroende lägst med folkpartister på toppen.

Tabell 5 Förtroendet för yrkesgrupper (procent)

Fråga: "Allmänt sett, hur stort förtroende har Du för det sätt på vilket följande grupper sköter sitt arbete?"

	mycket stort	ganska stort	varken/ eller	ganska litet	mycket litet	ingen uppfattning	summa procent
sjukvårdens personal							
2002	28	57	10	3	1	1	100
2003	25	55	13	4	1	2	100
2004	28	56	11	3	1	1	100
forskare							
2002	18	49	21	2	1	9	100
2003	14	40	24	3	1	18	100
2004	17	49	22	3	0	9	100
polis							
2002	17	49	22	7	3	2	100
2003	13	49	22	11	4	1	100
2004	13	55	20	7	4	1	100
lärare, grundskolan							
2002	14	48	24	6	2	6	100
2003	10	48	25	6	1	10	100
2004	12	54	22	5	2	5	100
rikspolitiker							
2002	2	27	40	18	9	4	100
2003	2	22	37	23	10	6	100
2004	2	22	41	20	11	4	100
journalister, radio-TV							
2002	3	26	40	19	9	3	100
2003	2	24	41	21	9	3	100
journalister							
2004	2	22	46	19	8	3	100
journalister, dagspress							
2002	2	19	39	23	13	4	100
2003	1	14	35	29	18	4	100
företagsledare							
2003	2	19	37	19	12	11	100

Förtroende för forskning visar sig enligt vår normativa hypotes vara positivt kopplad till kunskap. Korrelationerna mellan ett genomsnittligt förtroendeindex för alla sex fakultetsområdena och våra två kunskapsmått är inte imponerande starka men de är positiva, +.17 för subjektiv kunskap och +.18 för det ”objektiva” kunskapsmättet.

Förtroende för forskare som yrkesgrupp

Universiteten toppar SOMs förtroendelista tillsammans med sjukvården 2004 (se kapitlet om institutionsförtroende). Forskare som yrkesgrupp lyckas inte fullt lika bra när de jämförs med sjukvårdens personal. När det gäller förtroende för olika yrkesgrupper intar sjukvårdens personal en klar förstaplats på SOMs rangordning. Men forskare kommer tvåa, nätt före poliser och lärare i grundskolan men klart före rikspolitiker, journalister och företagsledare (se tabell 5).

Förtroendet för en verksamhet och för dess företrädare brukar oftast hänga samman. Det finns i de flesta fall ett positivt samband som dock inte alltid behöver vara påtagligt starkt. I vårt fall är korrelationen mellan förtroendeindexet för forskningen och förtroendet för forskare som yrkesgrupp +.33.

Det visar sig också att sambandet mellan förtroendet för yrkesgruppen forskare och våra båda kunskapsmått är positivt, +.24 med det subjektiva måttet och +.23 med det ”objektiva”; ett klart tillfredställande resultat ur normativ synpunkt. Människor med kunskaper om vetenskap har ett större förtroende för forskare än okunniga människor. Det hade varit alarmerande om det varit tvärtom. Men nu är det inte så. Förtroende för forskare vilar på någon form av kunskapsbas, liksom förtroende för forskning som sådan.

Förtroende centralt för viljan att satsa på spetsforskning

Vår grundfråga om sambandet mellan intresset för att satsa på världsbästa-forskning och kunskap respektive förtroende får i huvudsak samma svar som vid de tidigare testerna 2002 och 2003. Det är främst människor med förtroende och kunskaper som vill satsa på spetsforskning i Sverige. En regressionsanalys med graden av forskningsprioritering som beroende variabel och genomsnittligt forskningsförtroende, subjektiv respektive ”objektiv” kunskap och utbildningsgrad som oberoende variabler förklarar 21 procent av variansen i viljan att satsa på högkvalitativ forskning. Förtroendevariabeln uppvisar den klart starkaste direkteffekten. Objektiva och subjektiva kunskaper har båda självständiga effekter oberoende av varandra. Båda effekterna är emellertid svaga med inverkan av objektiv kunskap något starkare än inverkan av subjektiv kunskap. Formell utbildning har ingen oberoende effekt på graden av forskningsprioritering.

En tolkning av resultatet skulle kunna vara att kunniga människor oberoende av skolutbildningsnivå vill satsa på forskning, men det vill också självsäkra och lite kaxiga människor. Men viktigast är förtroende. Det är nyckelfaktorn. Människor utan förtroende för vetenskap och forskning är klart mindre villiga att satsa på spetsforskning än människor med forskningstilltro. Ett brett folkligt stöd för svensk forskning på världsbästanivå kräver de många människornas förtroende.

Noter

- ¹ Om vi slår samman datamängderna för SOM-studierna 2002-2004 får vi en tillräckligt stor mängd för att kunna bryta ned resultaten efter kön och ålder samtidigt. I den större sammanslagna datamängden blir resultatet för andelen som uppger att *astrologi* är en vetenskap: 15-19 år män 24 procent/kvinnor 28 procent; 50-59 år män 9 procent/kvinnor 18 procent; 80-85 år män 11 procent/kvinnor 13 procent. Andel som uppger att *parapsykologi* är en vetenskap: 15-19 år män 22 procent/kvinnor 24 procent; 50-59 år män 9 procent/ kvinnor 11 procent; 80-85 år män 6 procent/kvinnor 7 procent.